

Ryszard Groń

"La doctora màs joven de la Iglesia :
Teresa de Lisieux", Burgos 1998 :
[recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 7/1, 205-209

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Niniejsza pozycja, choć nie stanowi wyczerpującego, uporządkowanego obrazu doktryny św. Teresy, najmłodszego doktora Kościoła, zresztą takowego w ogóle brak w jej pismach i trzeba by uczynić wysiłek, by go usystematyzować, co z kolei zakłada już pewną znajomość podstaw duchowości; niniejsza praca jest niemniej istotnym wkładem na polskim gruncie teologicznym w poznanie i dowartościowanie nauki świętej karmelitanki z Lisieux, tym bardziej cennym, że przedstawionym przez fachowców w jej dziedzinie i duchowych synów Karmelu. Nie rości sobie pretensji do bycia vademecum nauki terezańskiej, lecz może dopomóc w głębszym wnikięciu w tajniki życia z Bogiem. Wykazuje, że szczególnie dzięki małej Teresie, charyzmat karmelitański ma dziś swoją aktualność i atrakcyjność, że reprezentuje duchowość dla wszystkich, pokazując sposób dojścia do Boga i czynienia Go najwyższą wartością życia w każdych warunkach, i to za pomocą zwykłych środków uswięcania dostępnych w Kościele, a więc będących w zasięgu ręki. Ufamy, że może ona dopomóc wszystkim tym, którzy nie mając zbyt wiele wiedzy mistycznej, chcą przybliżyć się do Pana Boga i Nim żyć.

ks. Ryszard Groń

S.C.C.S. (Sagrada Congregación para las Causas de los Sanctos),
La doctora más joven de la Iglesia. Teresa de Lisieux, Editorial
Monte Carmelo, Burgos 1998, ss. 416

W związku z uroczystym ogłoszeniem św. Teresy od Dzieciątka Jezus Doktorem Kościoła Powszechnego (19. X. 1997), Święta Kongregacja do spraw Świętych wydała dokument (tzw. „*Positio*”), który ma za zadanie wytłumaczyć dlaczego ta młoda zakonnica karmelitańska (umarła w wieku 24 lat) została wyróżniona w Kościele tak zaszczytnym tytułem doktora, przyznawanym jedynie najwybitniejszym umysłem teologicznym, odznaczającym się zarazem wielką świętością życia. Nie jest to forma apologetycznego odpiernania ataków ze strony Stolicy Apostolskiej, ale normalna procedura poprzedzająca każdy podobny uroczysty akt Kościoła.

Cały dokument został zredagowany i wydany pierwotnie w języku francuskim a następnie przetłumaczony na łacinę i jako taki nosi tytuł: CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM, Prot. N. 2168. *Urbis et Orbis. Concessionis Tituli Doctoris Ecclesiae Universalis S. Teresiae a Iesu Infante et a Sacro Vultu Moniali Professae Ordinis Carmelitarum Discalceatorum in Monasterio Lexioviensi*, Cabellione. Ex Typis Rogeri Rimbaud. A. D. 1997 (s. 9). Liczy on 980 stron formatu foliowego i stał się podstawą do przekładu hiszpańskiego (dokonał go Alain Gline). Jednakże redaktor wydania hiszpańskiego, o. Gabriel Castro, nie decyduje się na cały przekład tego dokumentu dokonując uzasadnionej selekcji. Ze wstępu (preambulę) dowiadujemy się, że jest to konieczny ekstrakt (wybór) wyjęty z *Positio*, mający za zadanie zebrać i ofiarować ogółowi społeczeństwa hiszpańskojęzycznego to, co najstosowniejsze i najpraktyczniejsze w zrozumieniu świętej Teresy od Dzieciątka Jezus w roli doktora Kościoła. Woli więc nie zatrzymywać się na zawartej w *Positio* historii, zewnętrznym przebiegu i akcie proklamacji jej doktoratu, a skłania się raczej do ukazania tego, co istotne – doktrynalnie i duchowo – kondycji doktora uznanej w Teresie. Interesuje go zatem jej doktryna i wpływ na Magisterium Kościoła. Jednocze-

śnie omija się tu wszystko, co nie służy temu zasadniczemu celowi a i tak jest już dostatecznie znane, bo przybliżone przez środki masowego przekazu czy publikacje (s. 10).

Wobec powyższego, kierując się kryterium ważności doktrynalnej oraz pomocy przy poznaniu i interpretacji faktu doktoratu Teresy z Lisieux, hiszpański redaktor przedstawił następujące części *Positio*:

1. *Prezentacja Sprawozdawcy* przyczyny doktoratu, przedstawiająca go na tle innych podobnych przyczyn będących w toku załatwiania przez Stolicę Apostolską.

2. *Suplex Libellus* (krótka nota) streszczające centralny rdzeń argumentacyjny kwestii doktoratu a przy końcu zawierające istotną zawartość doktryny terezańskiej.

3. Pomijając rozdział dydaktyczny o *Historii przyczyny kanonizacji* (I), zostawił rozdz. II o *Historii przyczyny doktoratu*, przydatniejszy do realizacji obranego celu.

4. Ze względu na istniejące liczne dobre publikacje dotyczące życia, osobowości i działalności pisarskiej świętej z Lisieux, pomija się rozdziały dotyczące jej *Biografii* (III), *Osobowości* (IV), *Chronologii i Drzewa Genealogicznego* (V), oraz *Pisma i problemy związane z odtworzeniem ich autentyczności*, poruszane w każdym wstępie do dzieł św. Teresy (VI).

5. Natomiast uwypukla się rozdziały stanowiące centrum *Positio*, odzwierciedlające istotę zamiaru redaktora hiszpańskiego, a więc: *Kompendium doktryny Terezańskiej* (VII), *Teologia Teresy z Lisieux* (VIII), *Aktualność dla Kościoła i świata* (XII), *Eminencja (wzniosłość w sensie wyjątkowości) doktryny* (XIII). Na boku zostają rozdziały podające źródła (IX) i recepcję doktryny nowego doktora Kościoła (X). Pomija się ponadto załączniki, oraz strony opisujące wpływ Świętej na osoby, świętych, instytucje, ruchy i zdarzenia ludu Bożego, jak również listy proszące o zatwierdzenie doktoratu napływające do Kongregacji ze wszystkich stron świata, poparte później opiniami teologów.

6. Na końcu podaje się pełną *Bibliografię* do roku 1997, przedstawiającą stan i kierunki badań nauki terezańskiej.

O. Gabriel Castro, nie omieszczał docenić wkładu teologów – znawców doktryny świętej z Lisieux, których współpraca przyczyniła się ostatecznie do powstania *Positio*, a przez nie niniejszego dzieła. Pod kierunkiem oficjalnego sprawozdawcy przyczyny doktoratu o. Daniela Ols, swój wkład wnieśli m. in.: Guy Gaucher, Camilo Maccise, Jean Sleiman, Jesus Castellano, François-Marie Lethel, Conrad de Meester, Simeon de la Sagrada Familia. Na zakończenie hiszpańskiej edycji dokumentu watykańskiego dodano List Apostolski papieża Jana Pawła II, „*Divini amoris scientia*”, z dnia 19.X.1997 r., który ogłasza Teresę od Dzieciątka Jezus doktorem Kościoła Powszechnego (s. 11-12).

Po uwzględnieniu powyższego wyjaśnienia, możemy podać ostateczną strukturę recenzowanego przez nas dzieła (zob. s. 411-416): *Preambuła*, *Prezentacja Sprawozdawcy* (I), *Supplex Libellus* (II), *Historia Doktoratu* (III), *Ogólne podsumowanie doktryny terezańskiej* (IV), *Teologia Teresy z Lisieux* (V), *Aktualność doktryny świętej Teresy z Lisieux dla Kościoła i dzisiejszego świata* (VI), *Eminencja (wzniosłość) doktryny* (VII), *List Apostolski papieża Jana Pawła II, „Divinis amoris scientia”, który deklaruje Teresę od Dzieciątka Jezus Doktorem Kościoła Powszechnego* (VIII), *Bibliografia* (IX).

Prezentacja sprawozdawcy przyczyny doktoratu św. Teresy od Dzieciątka Jezus odsłania kulisy powstawania doktoratu naszej świętej. Został on wszczęty z chwilą wejścia w życie Konstytucji Apostolskiej „*Pastor Bonus*” (28.VI.1988), a pod wpływem stałych

nacisków ze strony Karmelitów Bosych i Episkopatu Francji przebiegał – w pewnym sensie – w sposób wyjątkowy. Wyjątkowość ta była podyktowana zbliżającą się setną rocznicą śmierci świętej. Zgodnie z ww. Konstytucją (art. 73), Kongregacja ds. Świętych – badająca przyczyny doktoratu – zwróciła się do Kongregacji ds. Nauki Wiary o opinię (głos-votum) w sprawie orzeczenia eminencji (wzniosłości) doktryny świętej z Lisieux. Zlecono o. Simeonowi de la Sagrada Familia (Szymonowi od Świętej Rodziny) – Generalnemu Postulatorowi Karmelitów Bosych – przygotowanie specjalnego Sprawozdania (*Ponencji*), które kilka dni później po złożeniu wymaganych podpisów zostało przedłożone Kongregacji w postaci „*Supplex Libellus*”. Następnie wybrano o. Daniela Ols (OP) na sprawozdawcę przyczyny oraz dwóch teologów dla wyrażenia opinii na temat przyznania doktoratu św. Teresie z Lisieux (tzw. *advocatus diaboli*). W końcu ustalono postępowanie w sprawie przebadania doktryny Świętej z udziałem Konsultorów i wydania dokumentów, przedkładając je kardynałom i biskupom członkom obydwu Dykasterii rzymskich w celu zasięgnięcia ich opinii. Obecne *Positio* jest właśnie efektem tych ustaleń. Choć zostało opracowane stosunkowo bardzo szybko jednak nie brakuje mu precyzyjności i fachowości, jak zapewnia sam sprawozdawca (s. 16-17).

Supplex Libellus, jak zaznaczyliśmy wyżej, jest Ponencją (Prezentacją) Postulatora zmierzającą do przedstawienia istotnego rdzenia argumentacyjnego doktryny św. Teresy, który kwalifikuje ją jako doktora Kościoła. Jest to zarazem oficjalna petycja skierowana do Ojca Świętego prosząca o zatwierdzenie jej kandydatury, podpisana przez dwóch biskupów Bayeux-Lisieux (Pierre Pican, Guy Gaucher), Prepozyta Generalnego Karmelitów Bosych (o. Camilo Maccise), Postulatora Generalnego Karmelitów Bosych (o. Simeon de la Sagrada Familia). Rdzeń argumentacyjny zawiera pięć elementów: historię przyczyny doktoratu, wzniosłość doktryny, jej źródła, wpływ i świadectwo Magisterium Kościoła. Wszystkie te elementy omówione szerzej w poszczególnych tematach *Positio* tu są jedynie zarysowane.

Trzeci rozdział recenzowanego przez nas dzieła opisuje historię doktoratu św. Teresy. Z rozdziału tego dowiadujemy się, że starania o doktorat dla *małej świętej* z Lisieux rozpoczęły się ponad 70 lat temu, dokładniej po jej kanonizacji (17 maja 1925 r.). Wielu teologów i biskupów pod przewodnictwem znanego jezuitę francuskiego o. Gustavo Desbuquois, widząc aktualność i rzetelność jej doktryny, potwierdzonej przez specjalnie zorganizowany Kongres Terezański w 1932 r., wystosowało pierwszą oficjalną prośbę do Stolicy Apostolskiej o przyznanie jej doktoratu. Papież Pius XI, ten sam który dokonał jej beatyfikacji (1923) i kanonizacji (1925), ogłaszając ją *gwiazdą swego pontyfikatu* i Patronką Misji Kościoła (1927), nie dopuszcza jednak myśli, by kobieta była doktorem Kościoła. Sekretarz Stanu, Eugenio Pacelli, w jego imieniu, przesyła list do matki Agnieszki – siostry świętej, ówczesnej przeoryszy klasztoru w Lisieux – radząc by nie wspomniano więcej tematu doktoratu dla Teresy.

Sprawa ruszyła ponownie po pierwszych nominacjach dwóch świętych kobiet (Teresy od Jezusa i Katarzyny ze Sieny) ogłoszonych przez Pawła VI w 1970 r. oraz w związku z setną rocznicą urodzin świętej (1973). Podaje się Tereskę jako kandydata na doktora nie tyle ze względu na wielką uczoność nie dorównującą autorytetowi św. Augustyna czy św. Tomasza, ile ze względu na życie modlitwy i ufne otwarcie na Boga, którymi niewątpliwie ich dościga. Pod tym względem nie tyle jest teologiem ile opatrnościowym i niezastąpio-

nym świadkiem wiary (s. 50-51). Wielkie zasługi dla przyznania doktoratu św. Teresie w ostatnim dwudziestolecu wnieśli dwaj synowie duchowi Karmelu: Postulator Generalny Karmelitów Bosych o. Simeon de la Sagrada Familia i biskup pomocniczy Bayeux i Lisieux G. Goucher. Dzięki ich trudom i pracy, w 1989 r. Kapituła Generalna skierowała prośbę do Stolicy Apostolskiej o proklamowanie świętej z Lisieux doktorem Kościoła, prośbę popartą ponowną (pierwsza w 1981 r.) petycją Episkopatu Francji w 1991 r. Po nich posypała się lawina prośb z całego świata, biskupów, ludzi nauki i kultury.

Czwarty rozdział przedstawia ogólne podsumowanie doktryny najmłodszego doktora Kościoła. Rozpatrzone tu jej wiare oświeconą przez Ducha Świętego, wg której naucza dzieląc się swoim doświadczeniem, jej rozumienie misterium Boga, miłości Bożej do nas, powszechne powołanie do świętości i odpowiedź miłości, *małą drogę* zaufania, eklezjalny i społeczny wymiar jej doktryny, wreszcie – w ramach rzeczy ostatecznych – uchwycono jej naukę o szczęśliwym pielgrzymowaniu *ubogich w duchu* w perspektywie wieczności, czego żywy przykład dała sama święta.

Główny trzon prezentowanego tu dzieła stanowi piąty najobszerniejszy rozdział poświęcony teologii św. Teresy z Lisieux, którą nazwano *wiedzą miłości* (s. 101-108). Całość jej teologii podzielono na dwie główne części: misterium Jezusa oraz tajemnica Kościoła ożywiana przez Ducha Świętego. W ramach pierwszej części omawia się tajemnicę Jezusa, która stanowi centralną ideę nauki terecjańskiej, wokół której obracają się wszelkie zagadnienia teologiczne. Jezus jest „jednym z Trójcy”, Stworzycielem i Zbawicielem; w nauczaniu Teresy doświadczaony w sposób szczególny w misteriach ewangelicznej małości i ubóstwa, wyrażonych w dwóch symbolach-nazwach jej imienia, które spajają całość doktryny: Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza. Wcieleniem tych dwóch postaw ewangelicznych jest pełne ofiary i ciche życie w wierze Dziewicy Maryi, Matki Jezusa. Druga część teologicznych rozważań św. Teresy omawiająca tajemnicę Kościoła, uwypukla pierwszorzędną rolę miłości w jej różnych postaciach (oblubieńcza, matczyzna, synowska, braterska), podkreśla powszechne znaczenie nadziei bez granic, oraz egzystencjalne i pełne prób doświadczenie czystej wiary. Tak odbierane życie teologalne znajduje swój wyraz w życiu sakramentalnym i misyjnym.

W ramach szóstego rozdziału, przedstawiono *aktualność doktryny* terecjańskiej dla Kościoła i współczesnego świata. Aktualność ta związana z wpływem jaki wywołuje nasza święta na współczesną mentalność i religijność, zarówno w aspekcie czasowym jak i geograficznym, stanowi poniekąd jeden z nieodzownych warunków ogłoszenia kogoś doktorem Kościoła Powszechnego. Ponad czterdzieści episkopatów świata prosiło Stolicę Apostolską o przyznanie jej doktoratu, ze względu na jej wieloraki wpływ w różnych dziedzinach życia kulturowego, społecznego i eklezjalnego. Wymienia się tu jej szczególną obecność w religijności popularnej, w budzeniu powołań do życia kapłańskiego i zakonnego, w posługiwaniu na misjach i innych formach apostołstwa. Jest to obecność misteryjna ale realna o którą sama święta prosiła Boga z synowskim zaufaniem, chcąc „*spędzić swoje niebo czyniąc dobro na ziemi*” (s. 249). Aktualność tej doktryny ujęto w kilku wymiarach: jej doktryna jest doświadczeniem kobiety, człowieka młodego, osoby konsekrowanej, czyli poświęconej Bogu i Kościołowi, kontemplatyka, a więc człowieka, który w tym co robi widzi się zawsze zjednoczony z Bogiem, i to w dobie nowej ewangelizacji, oddziałujący w różnych warunkach społeczno-kulturowych. Jej nauczanie oznacza powrót do opierania życia o wartości wieczne Ewangelii, czerpiąc z żywego źródła Słowa Bożego, odkrywając oblicze macierzyńsko-

ojcowskie Boga, proponując świętość ewangeliczną. Podkreśla się również wymiar ekumeniczny posłania terezańskiego, jego szczególne znaczenie dla świata niewierzącego, pomoc w integracji osobowej, oraz atrakcyjność na tle innych współczesnych duchowości; jest to bowiem posłanie wskazujące nam drogę świętości wcielonej w życie codzienne, w świetle nieustannej relacji z Bogiem miłosiernym i bliskim oraz z bliźnimi.

Najważniejszym wymogiem doktoratu jest *wzniosła doktryna* uznana ostatecznie przez autorytety teologiczne i Magisterium Kościoła. Zagadnienie to stanowi treść siódmego rozdziału recenzowanej pozycji. Po historycznym wstępie podkreślającym zjawisko i rolę doktoratu w Kościele, oraz omówieniu dawnych i współczesnych kryteriów przyznania tytułu doktora w Kościele, zaprezentowano kryteria Kongregacji ds. Nauki Wiary oraz ich aplikacje do przypadku św. Teresy z Lisieux. Są to: istnienie charyzmatu wiedzy, jako owocu Ducha Świętego, wzniosła doktryna teologiczna i duchowa, służąca wierze i życiu chrześcijańskiemu, mająca swe źródło w Objawieniu Bożym, tj. w Piśmie świętym i Tradycji, o powszechnym oddziaływaniu czasowym i przestrzennym (geograficznym), stanowiącym aktualność dla wszystkich stanów Kościoła a także dla ludzi niewierzących.

Ósmy rozdział zawiera List Apostolski Jana Pawła II, „*Divini amoris scientia*”, deklarujący św. Teresę od Dzieciątka Jezus doktorem Kościoła Powszechnego, wydany 19 października 1997 r. Zbiera on krótko to wszystko, co zostało dotychczas powiedziane: po części wstępnej omawia życie świętej i jej spuściznę literacką, następnie doktrynę duchową, jej oddziaływanie na Kościół i Magisterium, uniwersalność i aktualność nauczania, w końcu, samą proklamację na doktora Kościoła.

Bibliografia związana ze św. Teresą stanowi dziewiąty i ostatni rozdział naszej pozycji. Obejmuje ona literaturę powstałą w okresie stu lat jaki nas dzieli od śmierci świętej (1897) do 1997 r. Pokazuje w ten sposób różnorodność aspektów rozprzestrzeniania się pism, życia doktryny świętej. Kongregacja wymienia tu sześć aspektów, biorąc pod uwagę bibliografię dotyczącą jej życia i spuścizny literackiej (1), wydania jej dzieł (2), krytyczne opracowania jej biografii (3), doktryny teologicznej i duchowej, jak również jej dzieł (4), oddziaływanie jej osoby i doktryny na Lud Boży (5), pisma, które badają jej nauczanie i proszą o doktorat dla niej (6). Ostatecznie podaje jednak tylko bibliografię dotyczącą studiów doktrynalnych, historycznych i tekstowych, oddziaływania w XX w. oraz studiów o jej doktoracie w Kościele.

Prezentowane dzieło św. Kongregacji ds. Świętych może się okazać wielką pomocą w nauczaniu i przepowiadaniu ewangelicznym. Daje wreszcie podstawę do odważniejszego mówienia o wielu prawdach dotyczących naszej wiary w sposób bardzo prosty i przystępny, właśnie dzięki nauce *małej świętej* z Lisieux. Nie trzeba przekonywać, że forma i przekaz prawd wiary dotyczący istoty chrześcijańskiej duchowości w wykonaniu tego najmłodszego doktora Kościoła jest bardzo czytelny i przejrzysty. Tym bardziej cenny, że teraz potwierdzony autorytetem samej Stolicy Apostolskiej. Gdyby nie przeszkoda językowa zachęciłibyśmy do lektury tej książki wszystkich, którzy chcą pogłębić swoje życie duchowe albo pomóc przeżywać je innym. Na szczęście jest wiele innych pozycji w języku polskim poświęconych nauce św. Teresy od Dzieciątka Jezus, które mogą posłużyć tą pomocą. Niemniej jednak, recenzowana tu praca Kongregacji Nauki Wiary powinna stać się punktem odniesienia wszelkich autorytatywnych wypowiedzi na temat życia i doktryny świętej Teresy z Lisieux, najmłodszego doktora Kościoła.

ks. Ryszard Groń